

УДК 159.92

Катерина Ігорівна Маравська,

*аспірант Харківського національного університету
внутрішніх справ*

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК КУРСАНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МВС УКРАЇНИ

Вивчаючи особистісні характеристики курсантів вищих навчальних закладів МВС України, у період з 2016 по 2018 рік було проведено тестування 300 курсантів 1–4 курсів Харківського національного університету внутрішніх справ за допомогою психогrafічного тесту «Конструктивний рисунок людини з геометричних форм» (ТиГр) [1].

За своїм змістом цей психодіагностичний метод є ідіографічним індивідуально-орієнтованим тестом. Ідіографічна сутність тесту відображена в самому суб'єктивному процесі оперування геометричними формами з метою конструювання графічного зображення людини, яке відображає самосприйняття випробуваного [1, с. 30].

Сутність тесту полягає у тому, що використовуючи трикутники, кола і квадрати, необхідно намалювати фігуру людини. У зображенні людини кожна з геометричних форм повинна бути використана хоча б один раз. Загальна сума усіх використаних трикутників, кіл і квадратів повинна дорівнювати десяти.

Аналіз рисунків людини, в яких переважають трикутники, кола чи квадрати, проводився на основі методу семантичного диференціала. Семантика кожної з геометричних форм виступає в якості окремої психологічної ознаки: ТРИКУТНИК характеризується як «гостра», «наступальна» форма, пов'язана з домінуючим началом. Семантичне значення КОЛА психологічно співзвучне з м'якістю характеру, співчуттям і жіночністю. КВАДРАТ характеризується «стійкістю» і «стабільністю», а також асоціюється з маскуліністю. Квадрат і прямокутник в тесті мають однакове семантичне значення, хоча розрізняються за іншими ознаками [1, с. 53–54].

На основі аналізу проведеного тестування в залежності від домінування трикутників, кіл чи квадратів було виявлено вісім типів відображення особистостей досліджуваних.

Основні характеристики кожного типу зі вказівкою статусної характеристики наведено в табл. 1 [1, с. 60].

Таблиця 1

Основні характеристики базових типів ТиГр

Тип	Типологічний статус			
	Конституція	Стиль	Характер	«Тип особистості»
I	Агостенік	Екстернальний	Організуючий	«Організатор»
II	Орстенік	Впорядковуючий	Старанний	«Старанний робітник»
III	Тоностенік	Синтетичний	Натхненний	«Ініціатор»
IV	Емфостенік	Детальний	Емпатичний	«Емотивний»
V	Констенік	Імпульсивний	Має сумніви Наполягає	«Інтуїтивний»
VI	Ілостенік	Поленезалежний	Завзятий	«Незалежний»
VII	Інстенік	Перебільшуючий	Мінливий	«Комунікативний»
VIII	Аргостенік	Рефлексивний	Стабільний	«Самодостатній»

За результатами проведеного тестування отримані такі результати:

I тип – 12,5 %

II тип – 16,7 %

III тип – 9,7 %

IV тип – 13,9 %

V тип – 5,6 %

VI тип – 12,5 %

VII тип – 12,5 %

VIII тип – 16,7 %

Як бачимо, серед опитаних курсантів 1 місце займають II та VIII типи, 2 місце – IV тип, 3 місце – I, VI та VII типи.

Слід також звернути увагу на розмір та розміщення рисунка фігури людини щодо вільного поля аркуша. Це дозволяє зробити висновки щодо використання життєвого простору. Провідні життєві орієнтири графічно відображаються в характерному способі розміщення зображення. Розташування рисунка може бути посередині аркуша, посередині ближче до верхнього краю

аркуша, посередині ближче до нижнього краю аркуша, біля верхнього правого краю аркуша, біля верхнього лівого краю аркуша, ближче до правого краю аркуша, ближче до лівого краю аркуша, біля нижнього правого краю аркуша, біля нижнього лівого краю аркуша.

За розміром зображення можуть бути занадто великого розміру, великого розміру, середнього, маленького розміру, а також практично невидимі.

Результати тестування курсантів за розміром рисунка та способом його розміщення систематизовані та зведені у табл. 2.

Таблиця 2

**Результати тестування курсантів за розміром та способом
розміщення рисунку**

Розмір та розміщення рисунка	Кількісні показники типів відображення особистостей досліджуваних, %								Всього від загальної кіль- кості осіб, %
	I агостенік	II орстенік	III тоностенік	IV емфостенік	V констенік	VI ілостенік	VII інстенік	VIII аргостенік	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Занадто великий рисунок посередині аркуша	1,4								1,4
Великий рисунок посередині аркуша	1,4	1,4		1,4	1,4	1,4	1,4		8,3
Середній рисунок посередині аркуша	4,2		2,8	1,4	1,4	2,8	2,8	2,8	18,1

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Маленький рисунок посередині аркуша	1,4	2,8	2,8	1,4		2,8	1,4	2,8	15,3
Великий рисунок ближче до верхнього краю аркуша					1,4				1,4
Середній рисунок ближче до верхнього краю аркуша	1,4	2,8					1,4	1,4	6,9
Маленький рисунок ближче до верхнього краю аркуша		7,0	1,4	5,6	1,4	2,8	2,8	1,4	22,2
Середній рисунок біля верх- нього ліво- го краю аркуша				2,8					2,8
Маленький рисунок біля верх- нього ліво- го краю аркуша	2,8	1,4				2,8	2,8	1,4	11,1
Практично невидимий рисунок біля верх- нього ліво- го краю аркуша		1,4						1,4	2,8

Закінчення таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Середній рисунок ближче до лівого краю аркуша								2,8	2,8
Маленький рисунок ближче до лівого краю аркуша			1,4					2,8	4,2
Середній рисунок біля ниж- нього ліво- го краю аркуша			1,4						1,4
Маленький рисунок біля ниж- нього краю аркуша				1,4					1,4

Розглянемо більш детально характеристику рисунків, які мають високі показники: маленький рисунок ближче до верхнього краю аркуша – 22,2 % (з них 7,0 % – II типу та 5,6 % – IV типу), середній рисунок посередині аркуша – 18,1 % (з них 4,2 % – I типу) та маленький рисунок посередині аркуша – 15,3 % (з них по 2,8 % мають II, III, VI та VIII типи).

Маленький рисунок, розташований ближче до верхнього краю аркуша, свідчить про крайню міру прагнення до майбутнього, аж до психологічної відстороненості від дійсності, уявного відходу від сьогодення в світ фантазій, що мають, як правило, ставлення до майбутнього.

Зображення фігури людини, розташоване посередині аркуша, говорить про оптимальне використання життєвого простору. Розташований посередині аркуша рисунок відображає оптимістичну, життєстверджуючу позицію людини, яка задовольняється тим, що має, і відчуває себе вільною як від негативного впливу минулих подій, так і від тривожного очікування майбутніх.

Зображення фігури людини середнього розміру, розташована посередині аркуша, говорить про те, що людина комфортно відчуває себе в сьогоденні, живе «тут і зараз». Минуле її не обтяжує і майбутнє не пригнічує.

Розташована посередині аркуша фігура людини маленького розміру відображає внутрішній стан несвободи і ущемлення. Маленький малюнок говорить про те, що досліджуваний відчуває себе загалом не зовсім комфортно, сприймаючи себе насильно поміщеним в оточуючі умови. Психологічно людина сприймає себе як би «втиснутою» в сьогодення, «затиснутою в лещата» між минулим і майбутнім [1, с. 91–115].

Проведене емпіричне дослідження дозволяє зробити ряд висновків:

1. За результатами тестування в залежності від домінування в рисунках трикутників, кіл чи квадратів серед курсантів переважають II та VIII типи. II тип (орстенік) – дипломатичні, відповідальні, пунктуальні, акуратні особи, інтуїтивні інтроверти. Схильні до глибоких переживань. Недовірливі. Мають низьку швидкість виконання поставлених завдань. VIII тип (аргостенік) – витримані, стабільні, врівноважені особи, вміють розмірковувати, розумові інтроверти. Емоційно стабільні та стримані. Мають високий рівень самоконтролю. Вперті.

2. Проаналізувавши розміри рисунків, бачимо, що переважають рисунки маленького розміру. На основі цього можна зробити припущення, що ці курсанти не дуже комфортно себе відчувають в середовищі вищого навчального закладу МВС України, який є вищим зі специфічними умовами навчання. Вони не є розкутими, оскільки знаходяться під постійним тиском статутних відносин. Сам процес діяльності не приносить їм особливо го задоволення.

3. За способом розміщення рисунка відносно вільного поля аркуша переважають рисунки, розміщені ближче до верхнього краю аркуша. Це свідчить про те, що такі курсанти характеризуються психологічною відстороненістю від дійсності, намагаються відійти від сьогодення в світ фантазій, мріють якомога скоріше закінчити виш та почати свою професійну діяльність.

4. На жаль, серед отриманих результатів немає жодного рисунка, розміщеного біля правого краю аркуша та біля

верхнього правого краю аркуша. Це означає, що серед досліджуваних немає курсантів, яким притаманні тенденції до активного планування майбутнього. Тобто у їхніх мріях та думках немає чіткої орієнтації на майбутнє.

5. Як позитивне слід зазначити відсутність рисунків, розміщених біля нижнього правого краю аркуша. Тобто серед курсантів ХНУВС немає осіб, які б відчували себе у пастці несприятливих обставин, з яких немає виходу.

Список бібліографічних посилань

1. Либин А. В., Либина А. В., Либин В. В. Психографический тест: конструктивный рисунок человека из геометрических форм. М. : Эксмо, 2008. 368 с.

Одержано 10.04.2018

УДК 159.9

Оксана Вікторівна Мітрошкіна,

*аспірант Харківського національного університету
внутрішніх справ*

ЗДАТНІСТЬ ДО АДАПТАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ЖИТТЄЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Питання психологічної адаптації правоохоронця постають дуже гостро у контексті реформування поліції. Пристосування до нових умов праці є основою успішної професійної діяльності. Адаптація в цілому відіграє важливу роль в становленні майбутнього правоохоронця та подальшому розвитку його особистості як професіонала.

В. Г. Андросюк розглядає феномен адаптації працівників поліції в контексті принципового державницького рішення про створення, а не реформування нової поліції. Фокус уваги у цьому сенсі – це особистість поліцейського, його інтереси, потреби й запити у ситуації визначення ролі та місця нової поліції в суспільній системі України. Сутнісною характеристикою ефективності функціонування механізму професійної адаптації молодого поліцейського слід вважати результативність самодіяльності особистості щодо засвоєння статусно-рольових і нормативних вимог, орієнтацій, умов нового соціального середовища [1].